

Barbara Mauer-Górska: *Biblioteki w ochronie i promocji zdrowia*. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego 2012, 238 s., 26 tab. ISBN 978-83-233-3399-9.

Książka dr Barbary Mauer-Górskiej *Biblioteki w ochronie i promocji zdrowia* jest wydarzeniem ważnym dla postępu badań nad informacją medyczną w bibliotekach i zainteresuje wiele kategorii współczesnych użytkowników, dbających o profilaktykę własnego dobrego samopoczucia. Ujęcie tematu jest interesujące, nowe, nie posiada dotąd w krajowym piśmiennictwie pierwowzoru. Książka oparta jest na poważnych badaniach naukowych w kraju i za granicą.

Autorka jest osobą kompetentną do podjęcia tematu rozważanego w książce. Ma długoletnie doświadczenie w bibliotekarskiej działalności praktycznej, nabyte w Wojewódzkiej Bibliotece w Katowicach oraz w Bibliotece Śląskiej Akademii Medycznej. Jako pracownik naukowo-dydaktyczny w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Jagiellońskim pogłębiła znajomość współczesnego bibliotekarstwa medycznego, zwłaszcza źródeł informacyjnych i zastosowania nowoczesnych technik w informacji naukowej. Świadectwem jej dobrze przygotowania było wieloletnie prowadzenie, razem ze studentami, strony www na temat ochrony zdrowia w Polsce i na świecie, cieszącej się dobrymi opiniami.

Dr B. Mauer-Górska w recenzowanej książce poddała wieloaspektowej analizie aktualny temat, mocno widoczny w polityce prozdrowotnej wielu krajów, a oczekujący nowych rozwiązań w Polsce. W opracowaniu szeroko przedstawiła i udowodniła dwie tezy: 1) o konieczności współpracy bibliotek medycznych, specjalnych uczelnianych, szpitalnych oraz publicznych w zakresie ochrony zdrowia z instytucjami medycznej informacji naukowej na świecie oraz o pełnieniu przez te biblioteki ważnych funkcji informacyjnych i edukacyjnych 2) o współwyznaczaniu międzynarodowej przestrzeni bibliotekarstwa medycznego przez wiedzę o użytkownikach, kompetencje zawodowe pracowników, nowe zasoby informacyjne o globalnym dostępie i edukacyjne programy zdrowotne.

Dla przeprowadzenia dowodów tych tez konieczne było dokonanie syntezy działalności praktycznej oraz badawczej, kształtowanej w XX w., ze specjalnymi osiągnięciami w XXI w. i na tle: „1) rozwoju badań społecznych i naukowych, 2) organizacji procesów bibliotecznych, 3) zarządzania procesami bibliotecznymi, 4) kształtowania systemów edukacyjnych i informacyjnych” (s. 11). Autorka dla pokazania tych procesów wykorzystwała źródła oraz przeglądy z ocenami piśmiennictwa na świecie, głównie z pierwszego dziesięciolecia XXI w.

Zawartość książki została przedstawiona w dwóch częściach, na które podzielone jest sześć rozdziałów; ten główny tekst książki uzupełniają wstęp i zakończenie. Na pierwszy plan zostało wysunięte zagadnienie zatytułowane: „Użytkownicy informacji w obszarze ochrony i promocji zdrowia” (część pierwsza książki, s. 29-114). Następnie w drugiej części książki pod tytułem „Międzynarodowa przestrzeń bibliotekarstwa medycznego” (s. 118-229) autorka skonfrontowała praktykę w zakresie potrzeb użytkowników, ich edukacji i kompetencji ze współczesnymi założeniami teoretycznymi i możliwościami technologicznymi. W części pierwszej, poświęconej użytkownikom, B. Mauer-Górska omówiła na podstawie analizy piśmiennictwa najważniejsze kwestie pojawiające się w badaniach z zakresu informacji naukowej oraz bibliotekarstwa medycznego w kraju i na świecie, uwiidczniające znaczenie wyników tych badań jako podstawy organizacji pracy w bibliotece (Rozdział 1), międzynarodowe osiągnięcia w edukacji informacyjnej i zdrowotnej (Rozdział 2) oraz na podstawie wyników własnych badań użytkowników polskich bibliotek publicznych ich zainteresowanie informacją o zdrowiu (ankiety w zróżnicowanych środowiskach miejskich) (Rozdział 3). W części drugiej książki dominują trzy wątki związane z bibliotekarstwem medycznym: rola działalności informacyjnej bibliotek w zakresie medycyny (Rozdział 4); specyfika europejskiej sieci informacji medycznej (Rozdział 5) oraz ukazanie relacji bibliotek z działalnością informacyjną i edukacyjną Światowej Organizacji Zdrowia (World

Health Organization) w Rozdziale 6. Syntetyczne omówienie przez autorkę przebiegu informacji naukowej i popularnej z zakresu ochrony i promocji zdrowia na świecie, zwłaszcza w krajach szczególnie ważnych w tym zakresie, czyli w USA, Anglii, Niemczech i Austrii, w porównaniu z Polską jest prekursorskie, przeprowadzone z dużą znajomością tematu i oparte na najnowszym, wielojęzycznym piśmiennictwie (350 poz. bibliograf.) oraz obszernej podstawie źródłowej, m.in. badań własnych w wymienionych krajach. W Polsce badania ankietowe objęły ponad tysiąc użytkowników w zróżnicowanych środowiskach miejskich w Bytomiu, Chorzowie, Katowicach i Krakowie. To studium porównawcze, interdyscyplinarne, po raz pierwszy w Polsce, ukazuje z wielu punktów widzenia międzynarodową i krajową przestrzeń informacyjną bibliotekarstwa medycznego, a zwłaszcza najnowsze trendy na świecie i możliwości osiągnięcia standardów międzynarodowych w Polsce, z naciskiem na korzyści z wykorzystania informacji elektronicznej. Autorka ukazała funkcje bibliotek uczelnianych, szpitalnych, publicznych oraz innych instytucji zajmujących się ochroną zdrowia w sferze procesów społecznych, badań naukowych, organizacji i zarządzania zasobami informacyjnymi, jak i projektowania systemów edukacyjnych. Wyjaśniła powiązania w ramach promocji zdrowia różnych środowisk i instytucji oraz pola działalności bibliotecznej, m.in. znaczenie *Health literacy* (kompetencji), *Seeting approach* (podejście siedliskowe), *Empowerment* (aktywne obywatelstwo). Dzięki wykorzystaniu interesującej, nowoczesnej metody *evidence-based librarianship* oraz *case studies*, metody socjologicznej, podejścia systemowego, jak i krytycznych badań piśmiennictwa, wykreowała model teoretyczny lokalnego systemu ochrony zdrowia w środowisku społecznym oraz wskazała zależności w skali globalnej i lokalnej. Solidna podstawa źródłowa rozprawy, aktualność tematu, szerokie spojrzenie na sprawy ochrony i promocji zdrowia, omówienie i wyodrębnienie w polityce Światowej Organizacji Zdrowia kluczowych zagadnień, jak ruch konsumencki pacjentów, międzynarodowe programy promocji zdrowia, a zwłaszcza edukacji zdrowotnej w ramach Europejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie oraz przedstawienie aktywności społecznej w środowisku codziennego życia ludzi w kontekście Stowarzyszeń Zdrowych Miast – stanowią dodatkowy walor tego potrzebnego i ciekawego, bardzo aktualnego tekstu naukowego

We Wstępie (s. 9-22, tłumaczenie na język angielski s. 23-28) B. Mauer-Górska poprawnie ukazała zakres i zasięg opracowania, jego podstawę źródłową, użyte metody, choć wyjaśniła to trochę zawiłym językiem. Wskazała znaczenie wprowadzenia nowoczesnej metodologii badań, zasady funkcjonowania międzynarodowego obszaru współpracy w zakresie nauk medycznych, objętej terminem *evidence based librarianship* (pochodnym od nazwy *evidence-based medicine*), w Polsce znanej jako „medycyna oparta na dowodach naukowych”. Autorka stwierdziła: „Obecnie brak polskiej adaptacji tej metody w dyscyplinie bibliologia i informatologia, zawierającej bibliotekoznawstwo” (s. 11) i podjęła próbę zastosowania jej w swojej książce w oparciu o piśmiennictwo przeglądowe zagraniczne i krajowe, jak i nowości przekazów internetowych. Ze względu na szeroką, interdyscyplinarną tematykę rozprawy, wykazy wykorzystanych źródeł i bibliografia są umieszczone w każdym rozdziale. Autorka zaprezentowała korzyści płynące z powstania nowego rodzaju, międzynarodowego, elektronicznego wydawnictwa z informacji w naukach medycznych: the Cochrane Library, które z systemami bibliograficznymi Medline i Embase stworzyło: „przełom w postępowaniu badawczym, podejmowaniu decyzji oraz współpracy specjalistów z różnych krajów” (s. 12).

Konfrontację z praktyką umożliwiły autorce staże naukowo-badawcze, dzięki którym miała też okazję prowadzić badania w ważnych bibliotekach medycznych: naukowych, szpitalnych i publicznych w Buffalo w Stanie New York w USA (2003), w Leatherhead w hrabstwie Surrey w Wielkiej Brytanii, Niemieckiej Centralnej Bibliotece Medycznej w Kolonii, w Instytucie Socjologii Medycyny im. L. Boltzmana Uniwersytetu Wiedeńskiego w Austrii. Skorzystanie z najnowszych wyników badań umożliwił też czynny udział autorki w wiodących medycznych,

międzynarodowych konferencjach: 8th International Congress on Medical Librarianship (Londyn 2000), 8th i 11th European Conference of Medical and Health Libraries (Kolumbia 2002, Helsinki 2008), oraz współorganizacja EAHIL Workshop (Kraków 2007) i International Conference E-Health in Common Europe (Kraków 2003) i w wielu konferencjach i sympozjach krajowych.

Opóźnienia w Polsce w ochronie i promocji zdrowia w stosunku do sytuacji na świecie autorka upatruje w niewykorzystaniu: „możliwości połączenia wspólnych przedsięwzięć w ramach ruchu promocji zdrowia, braku regionalnych sieci informacyjnych oraz rozwinięcia współpracy z bibliotekami i szkołami” (s. 233). Wykazała również m.in., że w badanym obszarze w Polsce Internet służy przede wszystkim komunikacji zawodowej i naukowej środowisk lekarskich, co stanowi tylko część przestrzeni informacyjnej w ochronie zdrowia; dostęp do polskich zasobów internetowych z zakresu ochrony zdrowia jest ograniczony; wskazała na braki w polskiej polityce prozdrowotnej; uważa, że do rozwiązania są kryteria archiwizowania informacji oraz wiarygodności danych; stwierdziła, że powinny być bardziej zintegrowane działania bibliotek medycznych i publicznych zmierzające do ułatwienia dla użytkowników dostępu do zasobów informacyjnych i edukacyjnych zarówno tradycyjnych, jak i elektronicznych.

Książkę B. Mauer-Gorskiej należy zalecić jako bardzo przydatną w procesie edukacyjnym zarówno dla studentów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, jak i innych kierunków studiów, zwłaszcza związanych z ochroną i promocją zdrowia oraz dla pracujących bibliotekarzy, przede wszystkim zaś dla szerokiej społeczności troszczącej się o swoje zdrowie.

Maria Kocójowa
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa,
Uniwersytet Jagielloński